

КОНЦЕПЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Наталія Грицай

Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука

Анотація:

У статті здійснено спробу розробити концепцію методичної підготовки майбутніх учителів біології у вищому навчальному закладі, яка б відповідала сучасним вимогам. З'ясовано методологічні підходи (системний, особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, контекстний, середовищний) і принципи методичної підготовки (науковості, професійної спрямованості, інтегративності, узгодженості, зв'язку теорії і практики, свідомості й активності, систематичності та послідовності, посилення творчої спрямованості, варіативності, особистісної орієнтації). Мету підготовки визначено як формування методичної компетентності майбутнього вчителя біології. Сформульовано концептуальні положення методичної підготовки студентів відповідно до обраних підходів. Розкрито зміст методичної підготовки та схарактеризовано провідні методи й технології навчання студентів методичних дисциплін.

Ключові слова:

методична підготовка; концепція; майбутні вчителі біології; принципи; підходи; форми і методи; методика навчання біології.

Анотация:

Грицай Наталия. Концепция методической подготовки будущих учителей биологии в высшем учебном заведении.

В статье сделана попытка разработать концепцию методической подготовки будущих учителей биологии в высшем учебном заведении, отвечающую современным требованиям. Выявлены методологические подходы (системный, личностно ориентированный, компетентностный, деятельностный, контекстный, средовой) и принципы методической подготовки (научности, профессиональной направленности, интегративности, согласованности, связи теории и практики, сознательности и активности, систематичности и последовательности, усиления творческой направленности, вариативности, личностной ориентации). Цель подготовки определена как формирование методической компетентности будущего учителя биологии. Сформулированы концептуальные положения методической подготовки студентов в соответствии с выбранными подходами. Раскрыто содержание методической подготовки и охарактеризованы ведущие методы и технологии обучения студентов методическим дисциплинам.

Ключевые слова:

методическая подготовка; концепция; будущие учителя биологии; принципы; подходы; формы и методы; методика обучения биологии.

Resume:

Hrytsai Natalia. The concept of methodical training for future biology teachers in the higher school.

This paper attempts to develop the concept of methodical training of biology teachers in the higher school that would respond to modern requirements. There have been established the methodological approaches (systematic, person-oriented, competence, activity, contextual and environmental) and methodological principles of study (scientific, professional orientation, integrative, conformity, coordination between theory and practice, consciousness and activity, regularity and consistency, creative direction enhancement, variability, personal orientation). The purpose of training is defined as the formation of methodical competence of a future biology teacher. The author has proved that the conceptual methodological provision of training students might be in accordance with the chosen approaches. The content of methodical training and the characteristics of leading techniques and technology in students' training in methodical subjects have been revealed.

Key words:

methodical training; concept; future biology teachers; principles; approaches; forms and methods; methods of teaching biology.

Постановка проблеми. Підвищення якості педагогічної освіти в умовах входження до європейського освітнього простору, упровадження нових підходів у навчальний процес вищої школи України потребують істотного вдосконалення професійної підготовки студентів. Провідною ланкою професійної підготовки майбутніх педагогів є методична підготовка.

Результати наукового пошуку дали змогу встановити низку протиріч у методичній підготовці майбутніх учителів біології в умовах вишу:

– між наявною системою підготовки вчителя біології і сучасними вимогами до професійних та особистісних якостей педагога;

– між рівнем наукових досягнень у галузі психолого-педагогічних і методичних наук та їх відображенням у змісті, методах, формах і засобах навчання студентів педагогічних університетів методичних дисциплін;

– між необхідністю підготовки випускників із високим інтелектом, творчим потенціалом, розвинутим методичним мисленням, високим рівнем методичної культури й доміантною спрямованістю методичної підготовки на виконання завдань за зразком;

– між необхідністю самореалізації кожного студента в майбутній професійній діяльності й недостатньою увагою до індивідуальних особливостей студентів у виші;

– між традиційною предметно-змістовою спрямованістю методичної підготовки у виші й новими тенденціями професійної освіти, що ґрунтуються на ідеях розвивального та особистісно орієнтованого навчання, на системі компетенцій як результату навчання;

– між новими вимогами до підготовки студентів на основі компетентнісного підходу й недостатнім дослідженням сутності методичної компетенції та методичних компетенцій у виші, необхідністю розроблення відповідної

компетентнісно орієнтованої моделі підготовки студентів.

Виявлені протиріччя актуалізували проблему розроблення сучасної системи методичної підготовки майбутніх учителів біології, яка б забезпечила високий рівень компетентності фахівців та їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми методичної підготовки вчителя як важливого складника професійної підготовки присвячені дослідження Ю. Бабанського, С. Гончаренка, М. Данилова, І. Зверева, І. Лернера, В. Лугового, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, В. Краєвського, Л. Панчешникової, В. Сластьоніна, Г. Саранцева, М. Скаткіна та ін.

Структуру, зміст і специфіку методичної підготовки майбутніх учителів із природничо-математичних предметів вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Н. Верещагіна, М. Криловець, О. Таможня, І. Старчакова (географія), Т. Бороненко, М. Золочевська, І. Левченко, Н. Морзе, Т. Сундукова, О. Яковлева (інформатика), Є. Аршанський, Т. Боровських, П. Васильєва, М. Павлова, Л. Таскаєва, Г. Чернобельська, М. Шаталов (хімія), І. Беленок, С. Десненко, З. Єроміна, В. Заболотний, В. Земцова, З. Кудебаєва, Л. Прояненкова, А. Усова, В. Шарко (фізика), М. Бубнова, І. Дробишева, Н. Кучугова, О. Петрова, І. Новик, М. Садовников, Г. Саранцев, С. Семенець, Є. Силаєв (математика).

Методичну підготовку майбутніх учителів біології ґрунтовно досліджували вчені-методисти М. Верзилін, І. Мороз, Д. Трайтак. У дисертаційних роботах у галузі методики навчання біології висвітлено такі актуальні проблеми методичної підготовки майбутніх педагогів, як використання наочності в системі методичної підготовки студентів до викладання загальної біології (К. Пекер, 1984), формування і розвиток методичних знань студентів (В. Кисіль, 1999), методичної підготовки студентів-біологів до екологічної освіти школярів (Т. Чистякова, 2000), контролю методичних знань і вмінь студентів (А. Єрмакова, 2004). У наукових публікаціях сучасних науковців О. Арбузової, Л. Булавінцевої, Н. Кабаян, О. Мітіної, Н. Мішук, А. Степанюк, О. Цуруль розкрито окремі питання методичної підготовки майбутніх учителів біології.

Авторське бачення концепції методичної підготовки майбутніх учителів представлено в дослідженнях вітчизняних учених М. Криловця (географія), Н. Морзе (інформатика), В. Шарко (фізика). Концепції методичної підготовки майбутніх учителів біології в Росії розробляли вчені-методисти О. Арбузова, Л. Булавінцева,

Л. Орлова. Проте в Україні сьогодні ще не створено цілісної концепції методичної підготовки майбутніх учителів біології у вищому навчальному закладі.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в розробленні концепції методичної підготовки майбутніх учителів біології, яка б відповідала сучасним вимогам до підготовки фахівців у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методична підготовка забезпечує синтез предметних біологічних, психолого-педагогічних і професійно значущих методичних знань, умінь, особистісних якостей майбутнього вчителя біології. Попри важливе значення методичної підготовки у професійному становленні студентів-педагогів у науковій літературі немає чіткого визначення цього поняття.

Методичною підготовкою майбутніх учителів біології вважають цілеспрямоване засвоєння системи методичних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців у контексті розв'язання методичних задач зі шкільного курсу біології.

Концепція (лат. *conceptio* – сприйняття) – це система поглядів на які-небудь явища, спосіб розуміння яких-небудь явищ [1, с. 322].

Розроблена концепція методичної підготовки майбутніх учителів біології відображає авторські погляди на сутність, мету та завдання, підходи, принципи, зміст, форми та методи методичної підготовки студентів у вищому навчальному закладі і спрямована на становлення їхньої методичної компетентності, формування індивідуального методичного стилю.

Концепція ґрунтується на положеннях Конституції України, Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Законах України «Про освіту», «Про наукову й науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», на Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, нормативно-правових актах чинного законодавства України з питань освіти і науки.

Теоретико-методологічною основою концепції є: концепції професійного розвитку та становлення особистості (Е. Зеєр, Є. Клімов, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Пехота та ін.); концепції особистісно орієнтованого навчання (Є. Бондаревська, В. Сериков, І. Якиманська); концепції компетентнісного підходу в освіті (В. Байденко, В. Болотов, І. Зимня, В. Краєвський, В. Ландшєр, В. Сериков, Ю. Татур, А. Хуторської, В. Шадриков); практико орієнтовані освітні концепції (Б. Гершунський); концепція контекстного навчання (А. Вербицький); концепція методичної підготовки вчителя до професійної діяльності як до творчої (І. Беленок);

концепція гуманістично орієнтованої методичної підготовки вчителя біології (Л. Булавінцева); дослідження в галузі теорії і методики професійної освіти (О. Абдулліна, Є. Белозерцев, М. Євтух, І. Загвязинський, Е. Зєєр, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Ю. Кулюткін, В. Кремень, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, О. Пехота та ін.).

У контексті пропонованого дослідження стратегія методичної підготовки майбутніх учителів біології ґрунтується на інтеграції таких методологічних підходів, як системний, особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, контекстний і середовищний [3]. Названі підходи не суперечать один одному, а навпаки, взаємодоповнюють один одного, що забезпечує вибір тактики наукового дослідження, відповідних форм, методів і засобів навчання, а також змісту підготовки майбутніх фахівців.

Теорія методичної підготовки базується на певних вихідних положеннях – принципах, які визначають мету, зміст, способи організації та управління діяльністю студентів.

Принципами методичної підготовки майбутніх учителів біології в умовах сучасного вищого навчального закладу визначено такі:

– принцип науковості (відповідності змісту навчання сучасному рівню розвитку педагогічної і методичної науки, методам наукового пізнання);

– принцип професійної спрямованості (будь-який компонент навчання повинен сприяти професійному становленню майбутнього фахівця);

– принцип інтегративності (методична підготовка – важливий складник професійної підготовки вчителя біології, де предметна, психолого-педагогічна та методична підготовки взаємодоповнюють та взаємозбагачують одна одну; інтегративність методичної підготовки реалізується також через інтеграцію змісту й методів навчання, поєднання знань предмета та методики його навчання, інтеграцію навчально-методичної та науково-методичної діяльності студентів);

– принцип узгодженості (усі блоки стандарту освіти та їх зміст мають бути відображені у траєкторії методичного становлення майбутнього фахівця й взаємоузгоджені з нею);

– принцип зв'язку теорії і практики (дотримання балансу між вивченням теоретичного матеріалу і практичним застосуванням здобутих під час лабораторно-практичних занять і педагогічної практики методичних знань);

– принцип свідомості та активності (суб'єктна позиція студента в навчанні, здатність до самостійного виконання спочатку освітніх, а

потім і професійних завдань, сприяють формуванню методичної компетентності майбутнього педагога);

– принцип послідовності та систематичності (послідовне оволодіння методичними знаннями, формування методичних компетенцій у ході професійної підготовки у вищому навчальному закладі);

– принцип посилення творчої спрямованості методичної підготовки (розвиток методичного мислення майбутнього педагога шляхом розв'язання методичних задач проблемного і творчого характеру, виконання дослідницьких завдань);

– принцип варіативності (реалізація індивідуального та диференційованого підходів до методичної підготовки, що дає змогу визначати можливі індивідуальні освітні маршрути студентів у ході методичної підготовки, забезпечує реалізацію індивідуальної траєкторії методичного становлення);

– принцип особистісної орієнтації (використання професійного потенціалу кожного студента, становлення індивідуального методичного стилю).

На основі визначених підходів і принципів сформульовано концептуальні положення, які відображають особливості методичної підготовки майбутніх учителів біології на сучасному етапі.

Методична підготовка є основоположним складником професійної підготовки майбутніх учителів біології й розглядається як система, що охоплює мету і завдання, зміст, методи, засоби і форми організації навчання студентів. Ця система належить до системи вищого рівня – професійної підготовки майбутніх учителів біології – і функціонує в її складі.

Мета методичної підготовки – формування методичної компетентності майбутнього вчителя біології, методичної готовності до виконання професійної діяльності в системі шкільної біологічної освіти.

Завдання методичної підготовки студентів:

– засвоєння теоретичних знань із методики навчання біології;

– формування методичних умінь і навичок;

– набуття досвіду застосування здобутих знань і сформованих умінь;

– розвиток професійних здібностей учителя біології;

– вироблення індивідуального методичного стилю.

Мета методичної підготовки буде вважатися досягнутою, якщо майбутні вчителі володітимуть низкою методичних компетенцій, сформованим методичним мисленням і безперервно працюватимуть над самоосвітою, збагаченням власного методичного досвіду.

Методичними компетенціями вчителя біології є такі:

- організаційна (організація власної діяльності та навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці, під час позакласних заходів, екскурсій, на навчально-дослідній ділянці, у теплиці);

- проєктувальна (проєктування і науково обґрунтована побудова навчального процесу);

- комунікативна (забезпечення передачі інформації під час педагогічного спілкування, створення позитивного емоційно-психологічного клімату);

- діагностична (діагностування рівнів знань, умінь, навичок і компетенцій учнів, педагогічної ситуації у класі);

- рефлексивна (аналіз і оцінювання результатів власної професійної діяльності);

- дослідницька (постановка й розв'язання методичної проблеми, володіння методами науково-методичного дослідження, активна участь у експериментальній роботі щодо підвищення ефективності навчального процесу);

- гностична (вивчення змісту предмета, тенденцій його розвитку, володіння способами вдосконалення професійних знань і вмінь);

- технологічна (застосування ефективних технологій, методів, форм, прийомів і засобів навчання та виховання).

Методична підготовка є наскрізною і здійснюється протягом усього періоду навчання у виші. Вона полягає в інтегруванні знань у галузі методики навчання біології, біологічних, педагогічних і психологічних наук, а також досвіду практичної діяльності.

Неперервність методичної підготовки зумовлена тим, що методичні знання та вміння формують не лише під час вивчення методичних дисциплін, а й у ході опанування інших курсів. За умов реалізації принципу професійної спрямованості у навчальному процесі вищого навчального закладу забезпечується неперервність і наступність методичної підготовки студентів.

Важливим етапом неперервної методичної підготовки є педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах, що дає змогу їм виявити в умовах реального навчального процесу накопичений багаж методичних знань і вмінь.

Крім того, неперервність методичної підготовки вчителя біології передбачає постійну рефлексію результатів власної діяльності та прагнення до професійно-особистісного розвитку та самовдосконалення майбутнього педагога.

Методична діяльність учителя – це специфічна форма творчої діяльності, тому розвиток творчого потенціалу майбутнього

вчителя вимагає трансформації навчання у творчий процес. Для цього необхідно залучити студентів до навчальної діяльності, що моделює професійну творчу роботу за допомогою спеціальної системи навчальних завдань, методичних задач, забезпечити усвідомлення студентами змісту і структури професійної діяльності, а також власного руху в навчальному пізнанні через рефлексію.

Пріоритетними в методичній підготовці є розвиток активності та самостійності учнів, організація навчальної діяльності, адекватної майбутній професійній діяльності, розвиток мотиваційної сфери, що визначає професійну і творчу спрямованість особистості майбутнього вчителя.

Зміст методичної підготовки охоплює такі компоненти: когнітивний (методичні знання), діяльнісно-операційний (досвід і вміння) і особистісний (мотиви педагогічної діяльності, цінності, професійні якості). Методична підготовка майбутніх учителів біології передбачає одночасний розвиток кожного з цих компонентів, тобто посилення методичної грамотності студентів, розвиток спеціальних методичних умінь, формування системи цінностей, професійно значущих якостей педагога, творчих здібностей, методичної рефлексії та мотивації до методичної діяльності.

Навчальна дисципліна «Методика навчання біології» є системотвірним компонентом системи методичної підготовки майбутніх учителів біології. Методика навчання біології – це самостійна наукова галузь зі своєю методологією, теорією і методикою, перевірені практикою, що ґрунтується на фундаментальних положеннях педагогічної і психологічної науки. Як зазначає В. Любичева, курс методики навчання біології – це «органічний сплав того позитивного, що спроектовано педагогічною теорією і перевірено практикою» [4].

Науковий рівень дисципліни «Методика навчання біології» має наближатися до рівня відповідної науки, що передбачає ознайомлення з новітніми теоретичними підходами та ідеями, інноваційними технологіями і засобами навчання. З іншого боку, зміст курсу повинен урахувати сучасні умови роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

У процесі викладання курсу закладаються фундаментальні основи всієї методичної підготовки майбутнього фахівця, створюються умови для методичного і професійного становлення майбутнього педагога.

Структурування змісту курсу методики навчання біології відбувається відповідно до реального навчального процесу у школі та виші з посиленням спрямованості дисципліни на

досягнення професійних цілей, рефлексію співвідношення теоретичної підготовки у виші з результатами педагогічної практики студентів, взаємозв'язку з профільними дисциплінами у траєкторії методичного становлення майбутнього вчителя.

Навчальний матеріал дисципліни «Методика навчання біології» охоплює такі розділи: «Предмет методики викладання біології та проблеми конструювання змісту шкільної біологічної освіти», «Закономірності засвоєння навчального матеріалу шкільного курсу біології», «Система організаційних форм і контролю навчання біології», «Матеріальна база навчання біології». На сучасному етапі необхідним є введення таких нових тем, як «Методика роботи з обдарованими школярами з біології», «Профільне навчання біології», «Профорієнтація на уроках біології», «Особливості навчання біології в загальноосвітніх закладах нового типу», «Інноваційні технології навчання біології», «Організація групової навчальної діяльності з біології» тощо.

Удосконаленню методичної підготовки сприяють спеціальні курси, дисципліни за вибором, які мають методичне спрямування (наприклад, «Методика позакласної роботи з біології», «Практикум із методики навчання біології», «Методика проведення екскурсій», «Методика застосування комп'ютерних технологій навчання у шкільному курсі біології», «Методика організації та проведення фенологічних спостережень», «Методика організації роботи зі шкільним підручником», «Методика проведення гурткової роботи», «Організація дослідницької діяльності учнів із біології», «Методика роботи на навчально-дослідній земельній ділянці» та ін.). Завдання спецкурсів полягає у розширенні та поглибленні методичних знань і вмій, формуванні дослідницьких навичок, розвитку інтересу до методичних проблем, стимулюванні досліджень у галузі методики навчання біології, створенні умов для активної участі студентів в інноваційній діяльності тощо.

Діяльнісно-операційний компонент методичної підготовки майбутніх учителів біології визначається тими функціями, які вони будуть виконувати у школі у процесі безпосередньої професійної діяльності. Реалізація кожної функції передбачає спеціальну підготовку та набуття відповідних методичних умінь: конструктивно-проектувальних, прогностичних, організаційних, комунікативних, діагностичних, аналітичних та ін.

Саме тому вивчення дисципліни «Методика навчання біології», як ключової у методичній підготовці студентів, а також опанування інших

дисциплін методичного спрямування має поєднувати традиційні форми та методи навчання з використанням новітніх технологій. Ефективними вважаємо такі інновації, як інтерактивні технології навчання, метод проектів, портфоліо, проблемне навчання, контекстне навчання, кейс-метод, елементи дистанційного навчання, мультимедійні технології, які сприяють розвитку методичних компетенцій, методичному становленню майбутнього педагога.

Під час викладання методичних дисциплін відбувається «занурення» студентів у педагогічні середовища, де вони як суб'єкти навчання виконують певні види діяльності, які властиві вчителю. Тому зміст методичної підготовки повинен обов'язково передбачати розв'язання типових професійних (методичних) задач.

Одним із засобів підготовки студентів до майбутньої педагогічної діяльності є методичні задачі. Методичні задачі – це своєрідний місток між методичною теорією та практикою, оскільки в них моделюються типові ситуації, які можуть виникнути у роботі вчителя і які розв'язуються на основі професійних знань.

Систематичне розв'язання різних видів методичних задач забезпечує ефективне виконання виробничих завдань в умовах реальної методичної діяльності. Методичні задачі сприяють розвитку індивідуальних професійних і особистісних якостей майбутніх учителів: інтересу до методичної діяльності, творчої активності та самостійності у виборі методів, прийомів і засобів навчання відповідно до власного методичного стилю. Чим різноманітніші методичні ситуації, представлені у вигляді задач, тим багатшим є набутий студентами методичний досвід, що сприятиме розв'язанню проблем у подальшій професійній діяльності.

Задачний підхід до організації методичної підготовки майбутніх педагогів дасть змогу на більш якісному рівні формувати методичні уміння студентів, їх методичне мислення, навички методичної діяльності. Студенти можуть розв'язувати методичні задачі під час аудиторних занять, самостійної роботи, а також у процесі педагогічної практики.

Важливим складником системи методичної підготовки фахівців є самостійна робота студентів, адже тільки ті знання, які здобуваються самостійно, завдяки власному досвіду, будуть насправді міцними. Саме тому вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навичок самостійної роботи. Самостійна робота має посідати провідне місце під час аудиторних занять і в

позааудиторний час, відтворювати у завданнях різноманітність видів методичної діяльності вчителя біології.

Істотні можливості в організації самостійної роботи майбутніх педагогів має використання комп'ютерних технологій і мережі Інтернет. Завданнями для самостійної роботи можуть стати пошук інформації, зображень, відеофрагментів та їх аналіз, укладання словника методичних термінів, картотеки методичної літератури, аналіз наукових праць учених-методистів, розроблення презентацій, написання статті до Вікіпедії тощо.

Під час методичної підготовки важливо залучати студентів до виконання дослідницької роботи, результати якої вони доповідають на наукових конференціях, засіданнях методичних гуртків і проблемних груп.

Особливе місце в системі методичної підготовки майбутніх учителів біології посідає педагогічна практика. Практика дає можливість визначити реальний рівень засвоєння студентами психолого-педагогічних, фахових і методичних знань, поглибити та узагальнити їх, удосконалити методичні уміння й навички, виявити педагогічні здібності, набуті досвіду професійної діяльності. Педагогічна практика – це засіб професійного становлення студента, формування його педагогічної позиції, удосконалення рівня педагогічної майстерності, вироблення індивідуального методичного стилю майбутнього вчителя біології.

Практика є своєрідним індикатором готовності практикантів до майбутньої професійної діяльності. Під час педагогічної практики у студентів може посилитися бажання працювати в загальноосвітньому навчальному закладі або, навпаки, можуть виникнути сумніви щодо правильності професійного вибору.

Зміст методичної підготовки вчителя біології з позицій компетентнісного підходу спрямований не лише на формування методичних умінь, а й на мотивацію до педагогічної діяльності, накопичення досвіду педагогічної діяльності, формування готовності до методичної творчості та самовдосконалення. У ході методичної підготовки необхідно забезпечувати єдність особистісного та професійного становлення вчителя, розвивати рефлексивні здібності, формувати особистісно-професійну позицію майбутніх педагогів.

Особистісний компонент системи методичної підготовки полягає в розробленні індивідуальної освітньої траєкторії, у формуванні у студентів професійних цінностей, розвитку творчої індивідуальності, у виробленні індивідуального методичного стилю. Для того, щоб майбутні педагоги могли простежити власний методичний прогрес і оцінити рівень

навчально-методичних досягнень, ефективним буде створення методичного портфоліо, у якому відобразатимуться їхні досягнення та розвиток.

Методичне портфоліо може складатися з таких частин: портрет, «методична скарбничка», глосарій, документація вчителя біології, кращі роботи, дидактичний матеріал, результати науково-дослідної роботи. Таке портфоліо буде корисним для студентів у їхній майбутній педагогічній діяльності. Методичне портфоліо використовують для оцінювання та самооцінювання навчальних досягнень студентів, відстеження їхнього професійного зростання [2].

Під час методичної підготовки студенти мають можливість бути повноцінним суб'єктом педагогічного процесу, вибирати індивідуальну траєкторію методичного становлення, формувати навички самостійної методичної діяльності та самоосвіти, розвивати особистісні якості та індивідуальність.

Висновки. В авторській Концепції методичної підготовки майбутніх учителів біології визначено методологічні підходи та принципи методичної підготовки, сформульовано мету, завдання та концептуальні положення методичної підготовки студентів в умовах вищого навчального закладу.

Встановлено, що методична підготовка майбутніх учителів біології – це цілеспрямоване формування комплексу методичних компетенцій майбутніх фахівців у контексті розв'язання методичних задач зі шкільного курсу біології. Методична підготовка не лише забезпечує засвоєння студентами знань і формування умінь у галузі теорії та методики навчання біології, а й сприяє становленню ціннісних ставлень до професії та досвід методичної діяльності. Метою підготовки є формування методичної компетентності майбутнього педагога.

Ефективна реалізація Концепції методичної підготовки майбутніх учителів біології передбачає дотримання таких положень:

- забезпечення неперервності системи підготовки вчителів-біологів і спрямованості навчання на формування методичної компетентності;

- модернізація змісту методичної підготовки відповідно до сучасного розвитку педагогічної науки і шкільної практики;

- упровадження спецкурсів, які сприятимуть диференціації та індивідуалізації навчання студентів і посиленню практичної спрямованості їхньої методичної освіти;

- реалізація особистісно орієнтованого, контекстного та проблемного навчання;

- використання нових педагогічних технологій і методів навчання при викладанні методичних дисциплін;

– залучення студентів до різних видів методичної діяльності вчителя біології за допомогою розв’язання методичних задач;
 – підвищення ролі самостійної роботи при підготовці майбутніх педагогів;
 – сприяння розвитку мотиваційно-особистісної сфери, забезпечення усвідомленості всіх етапів пізнавальної діяльності;
 – створення методичного портфоліо для систематизації методичних досягнень студентів і спостереження за їхнім індивідуальним розвитком;
 – забезпечення розвитку методичної творчості студентів, формування в них індивідуального методичного стилю;

– посилення дослідницької спрямованості навчально-пізнавальної діяльності студентів у галузі методики навчання біології;

– варіативність навчальних завдань для врахування індивідуальних особливостей студентів, формування індивідуальних траєкторій методичного становлення майбутніх педагогів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні моделі компетентісно орієнтованої методичної підготовки майбутніх учителів біології у вищому навчальному закладі, у модернізації змісту методичної підготовки студентів-біологів та розробленні сучасного навчально-методичного забезпечення методики навчання біології та інших методичних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. –К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Грицай Н. Використання портфоліо у методичній підготовці майбутніх учителів біології / Наталія Грицай // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць / [за заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. – Слов’янськ: СДПУ, 2011. – Спецвип. 7. – Ч. 1. – С. 100–113.
3. Грицай Н. Сучасні підходи до методичної підготовки майбутніх учителів біології / Наталія Грицай // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 7. – С. 326–332.
4. Любичева В.Ф. Теоретические основы проектирования учебного процесса по курсу «Методика преподавания математики»: дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (информатика, математика, физика, технология)» / Любичева Вера Филипповна. – М., 2000. – 297 с.

References

1. *Great Dictionary of Modern Ukrainian*. (2005). Ed. V. T. Busel. Kyiv: Irpin: VTF "Perun". [in Ukrainian].
2. Hrytsai, N. (2011). The use of portfolio in methodical training of the future biology teachers. *Humanizing the educational process*. 7 (1). 100–113. [in Ukrainian].
3. Hrytsai, N. (2013). Modern approaches to the methodical training of biology. *Problems of a modern teacher training*. 7. 326–332. [in Ukrainian].
4. Liubicheva, V. F. (2000). Theoretical bases of the educational process designing in the course of "Methods of Teaching Mathematics". (*Thesis for the degree of Doctor of pedagogical sciences, Moscow, Moscow State Open Pedagogical University*). Retrieved from: <http://www.dslib.net/teoria-vospitania/teoreticheskie-osnovy-proektirovaniya-uchebnogo-processa-po-kursu-metodika.html>. [in Russian].

Рецензент: Аносов І.П. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Грицай Наталія Богданівна
 Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем’янука
 вул. Степана Дем’янука, 4, м. Рівне
 Україна, 33000

doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.928

Надійшла до редакції: 11.05.2014 р.

Прийнята до друку: 03.11.2014 р.